

(<http://minerva.as/?vis=artikkel&fid=3016&id=1407200982529505&magasin=ja&t=Hvorfor.flertallsregjering?>)

Hvorfor flertallsregjering?

Tirsdag 14. juli 2009 |
Publisert av: Odd Gunnar Skagestad

Den norske virkelighet er at mindretallsregjeringer har vært normalsituasjonen, et forhold som erfaringene burde ha lært oss å verdsette.

I artikkelen ”[Ja til flertallsregjering](#)” 5. juli målbærer Minerva-redaktør Torbjørn Røe Isaksen tankegods som har vært brakt til torvs så lenge parlamentarismen som politisk prinsipp har eksistert. Det er en debatt som vi neppe blir ferdige med denne gangen heller, men som fortjener å bli tematisert i relieff til våre historiske erfaringer – fra vår fjerne så vel som fra vår nære fortid.

Stortingsvalget nærmer seg, og vi skal atter få lov til å si vår mening om hva slags regjering vi vil ha her i landet. I bunn og grunn er det dette det dreier seg om – et *regjeringsvalg*. I og med at ulike regjeringsalternativer betyr ulik politisk kurs, er det ikke likegyldig hva slags regjering vi har eller får. Men det er heller ikke likegyldig hvorvidt man har en flertallsregjering eller en mindretallsregjering.

Flertallsparlamentarisme

Da den profilerte – og nå avtroppende – stortingspolitikeren Olav Gunnar Ballo (SV) luftet sin skuffelse over den rød-grønne flertallsregjeringens adferd overfor Stortinget, hentet TV2 den 12. juni inn professor Frank Aarebrot for å kommentere saken. Ballo hadde opplevet at han som medlem av Stortingets sosialkomité fikk større gehør og gjennomslag for sine synspunkter da han satt i opposisjon under mindretallsregjeringen Bondevik II, enn under siste Stortingsperiode med eget parti SV i regjeringsposisjon. Til dette bemerket Aarebrot at Ballo bedrev systemkritikk, i virkeligheten en kritikk av det parlamentariske system. Og vårt parlamentariske system, forklarte Aarebrot, er det samme som *flertallsparlamentarisme*. At en professor i statsvitenskap kan uttale noe slikt offentlig,

burde gi grunn til undring, - så meget mer som *mindretallsparlamentarisme* tvert om har vært *normalsituasjonen* i norsk politisk historie.

I politikken verden vil *det tilvante* gjerne være det ”riktige”, mens det uvante er ”feil”, - moralske feil eller systemfeil. Men undertiden kan man støte på slike pussigheter som at nettopp den faktiske normalsituasjonen oppleves – av det politiske miljø og de media som avspeiler og målbærer den politiske diskurs – som noe uvant, uønsket og ”galt”. Dét skjer blant annet når det politiske ordskifte har hengt seg fast i et normativt virkelighetsbilde hvor de rådende paradigmer er havnet i kronisk utakt med både den empiriske kunnskap og de praktiske erfaringer om hva som bør være ”riktig” og ”galt” å tilstrebe i vårt politiske systems funksjon og virkemåte.

Soria Moria: Et tidsskille i norsk politikk

Det store flertall av Norges befolkning er født etter september 1961. I hele deres levetid – frem til høsten 2005 - hadde *mindretallsregjeringer* vært normalsituasjonen i Norge. Unntakene var tidsrommene fra oktober 1965 til mars 1971, og fra juli 1983 til september 1985. Gjennom hele tidsrommet fra september 1961 til oktober 2005 hadde Norge mindretallsregjeringer i 437 av tilsammen 529 måneder, dvs. i over 82,6 prosent av tiden.

I denne epoken ble ropet på den sterke og handlekraftige regjering en gjennomgangsmelodi i media. ”Stortingsregjereri” ble gradvis et skjellsord – fremstilt som noe som ”egentlig” stred mot Norges Grunnlov og vår parlamentariske statsskikk, og som iallfall var i strid med tingenes naturlige tilstand. Det var en retorikk som syntes gangbar frem til høsten 2005. Med etableringen av regjeringen Stoltenberg II inntraff et epokeskifte som i ettertid også – avhengig av hva som skjer til høstens Stortingsvalg - kan vise seg å være et paradigmeskifte. Det var ikke bare et regimeskifte, men en ny og annerledes politisk virkelighet.

Det er i dette perspektivet vi må forstå betydningen av Soria Moria: Ikke den rød-grønne regjeringens program eller løfter, ikke regjeringens politiske *innhold*, men det forhold at Kongeriket fikk en *flertallsregjering*.

”Storingsregjereri”

Begrepet ”storingsregjereri” stod sentralt i den siste store politiske debatten før stortingsvalgkampen sommeren 2005. Foranledningen var den kritikk som var blitt reist mot forsvarsministeren i forbindelse med omstendighetene omkring Forsvarsdepartementets avhending av en større eiendomsportefølje. Spesielt Aftenposten målbar sterke anfektelser over Stortingets hardkjør mot forsvarsminister Kristin Krohn Devold, idet avisen samtidig gjorde seg til talerør for det syn at Stortinget ikke hadde noe med å legge seg opp i slike saker. På lederplass rettet avisen [skarpt skyts](#) mot det den omtalte som *”et stortingsflertall som ser bort fra de mest elementære spilleregler for forholdet mellom statsmaktene”*. Aftenposten var ikke alene i sin omsorg for de etablerte maktstrukturer. En tilnærmet samlet norsk presse var skjønt enige om at ”storingsregjereri” var en vederstyggelighet. Stortingets eventuelle tilbøyelighet – eller dets blotte mulighet – til å instruere regjeringen, ble oppfattet som en trussel mot riksstyrets integritet og effektivitet. En trussel mot våre makthaveres evne til å føre en forutsigbar og troverdig politikk. Det bærende premiss var den samlende underforståtte fellesnevner: Vi er jo alle enige om at Norge trenger en sterk, beslutningsdyktig og handlekraftig regjering, ikke sant ...?

Regjeringens adgang til ”å organisere sitt eget arbeid” har vært oppfattet ikke bare som et privilegium, men som et selvsagt og ukrenkelig prinsipp. Når Stortinget la seg opp i denslags, stod autoritetstro opinionsdannere klar til å fortelle oss at slikt er en uting.

The Good, Bad & Ugly: Den særnorske mindretallsparlamentarismen

Men realiteten i vårt norske styresett har gjennomgående vært mindretallsparlamentarisme, ikke bare i perioden 1961-2005. På 1800-tallet var dette hovednormen. I tidsrommet fra unionsoppløsningen i 1905 til 1940 hadde vi nesten utelukkende mindretallsregjeringer. Denne virkeligheten har preget landets politiske kultur frem til vår egen tid. Det er en virkelighet som norske politiske observatører og kommentatorer har hatt vanskelig for å ta inn over seg. Her har det rådende mantra vært lengselen etter et ”ryddig politisk landskap”. Derfor har mindretallsparlamentarismen – til tross for at den er det norske politiske systems normaltilstand – blitt opplevd som ubekvem, urovekkende og angstbefordrende.

Ikke desto mindre er vår særnorske mindretallsparlamentariske tradisjon et system som

inntil 2005 fungerte utmerket. Det har fungert fordi Stortinget gjennomgående har utvist måtehold og avstått fra å bebyrde regjeringen med instruksjer (såkalte Dokument 8-forslag) i utreningsmål. Men det er også et system som har som forutsetning at regjeringen i sin løpende gjerning utviser et skjønn basert på en ubetinget respekt for Stortingets instruksmyndighet. Dette har skiftende regjeringer stort sett forstått, selv om denslags sikkert kan føles både irriterende og forsmedelig når man er blitt husvarme på samfunnets kommandohøyder.

Om det må være tillatt å moralisere en smule: En regjering – eller en statsråd – må kunne tåle å motta en velfortjent korreks såvel som en instruksjon fra Stortingets side, uten at det må medføre den ene konsekvens at vedkommende statsråd eller hele regjeringen må gå av. Likeledes bør også pressen kunne akseptere at Stortingets normale utøvelse av dets instruksmyndighet ikke nødvendigvis må få slike dramatiske følger som statsråders avgang, kabinettspørsmål eller regjeringsskriser. Dette var refleksjoner som man særlig kunne gjøre seg på tampen av Bondevik II-regjeringens funksjonstid, under inntrykket av medias og politiske kommentatorers vedvarende sutring over mindretallsparlamentarismens fortredeligheter og deres uttalte lengsel etter en handlekraftig regjering, utgått av et robust Stortingsflertall.

Tilbake til nåtiden

Høsten 2006 var tonen blitt en annen. ”Stortingsregjereri” var ikke lenger problemet. I stedet kom en økende bekymring til uttrykk over at viktige politiske beslutninger nå ble tatt i regjeringspartienes lukkede fora, med Stortinget på sidelinjen. I forbindelse med regjeringens håndtering av sykelønnsordningen september gav stortingspresident og tidligere statsminister Thorbjørn Jagland sine partifeller i regjeringen en leksjon om maktforholdene mellom Storting og regjering: - ”Regjeringen kan ikke bare komme til Stortinget og få vedtatt sakene uten å involvere de rødgrønne på Løvebakken først”. Til Aftenposten utdypet Jagland sin forsvarstale for Stortinget i følgende ordelag:[\[1\]](#)

”Regjeringen må ha respekt for alle aktørenes roller og interesser. Når det ikke ivaretas, blir det bråk. Når Stortinget får beskjed om hva vi skal vedta, blir det konfrontasjon. Det norske demokratiet består av mange institusjoner som skal spille sammen”.

Avisen kunne videre fortelle at stortingspresidenten nå ”ønsker en grundig gjennomtenkning av hva den nye flertallskonstellasjonen innebærer”. Og avisen fulgte selv opp på lederplass med en anvisning på hva som nå burde være den riktige formen for samspill mellom statsmaktene:[\[2\]](#)

”Ingen regjering kan ustraffet forsøke å pålegge sine stortingsgrupper å stemme for et omstridt forslag bare fordi det kommer fra egen regjering.(...). Stortingspolitikernes bevissthet om egen maktposisjon er blitt betydelig øket gjennom 20 år med mindretallsregjeringer (...) Alt dette tilsier at regjeringsmakten må utøves i tillitsfullt samarbeid med egne partifeller i Stortinget dersom politikken skal være bærekraftig”.

Kontrasten til juni 2005 – i tone og vinkling - kunne knapt ha vært skarpere. Hva hadde skjedd? Den viktigste endring var at vi nå hadde fått en regjering med reell adgang til ”å organisere sitt eget arbeid”, - hvilket den også gjorde – freidig og hemningsløst. Ikke som et ”privilegium”, ei heller som et selvsagt eller ukrenkelig prinsipp, men som følge av en parlamentarisk maktsituasjon som hadde muliggjort et flertallsregime. De ordnede forhold og det ryddige politiske landskapet som så mange hadde ønsket seg, hadde – på veien via Soria Moria - blitt en realitet. Og det var en realitet som det politiske Norge etter hvert syntes å avfinne seg med: De kritiske tonene som lød høsten 2006, skulle raskt forstumme og er i 2009 stort sett fraværende. SV-politiker Ballos lille hjertesukk er i så måte for et unntak å regne, og har knapt skapt noen gjenklang i sommerens politiske debatt.

Med det rød-grønne flertallsregimet oppstod en situasjon som historisk betegner et *avvik* fra det norske politiske systems normaltilstand. Vi fikk et epokeskifte, men hvor gjennomgripende og av hvilken varighet? Skal Soria Moria også vise seg å være et paradigmeskifte, eller kun en politisk parentes? Svaret på disse spørsmålene vil formodentlig kunne avtegne seg med noe større tydelighet etter høstens Stortingsvalg.

- Odd Gunnar Skagestad (f. 1944) arbeider til daglig i UD. Han er en aktiv skribent og samfunnsdebattant, og har tidligere hatt artikler i bl.a. Samtiden, Nytt Norsk Tidsskrift og Norsk

Statsvitenskapelig Tidsskrift.

[1] Artikkelen "Jagland tar Regjeringen i skole", Aftenposten 13. september 2006.

[2] "Jaglands belæring", lederartikkel i Aftenposten, 14. september 2006.